

Carles FREIXES I CODINA, Corpus. 700 anys de festa a Catalunya, Barcelona: Generalitat de Catalunya – Departament de Cultura 2023, 356 pp.

Quan es plantejava la celebració del VII centenari de la processó de Corpus a Barcelona, es feia sense preveure —gens ni mica— que la festa de les festes tindria una celebració única que tothom recordaria: confinament i mascaretes. Per això, entre altres motius, l'exposició commemorativa d'aquest aniversari es feu durant l'estiu del 2022 i la presentació del seu catàleg tingué lloc el dijous de Corpus de 2024. I aquest catàleg és del que volem glossar. És ben cert que la Direcció General de Cultura Popular va saber encomanar l'exposició a un bon coneixedor del Corpus en totes les seves dimensions, ja que en Carles Freixes és el secretari de patrimoni del Bisbat de Solsona i director del seu Museu Diocesà i Comarcal, però també és un reconegut geganter i autor de diverses monografies d'allò que anomenem cultura popular.¹ S'havia trobat la persona que podria tractar totes les dimensions de la festa i que ho faria amb el rigor adient a les dues realitats actuals de la celebració. L'exposició s'instal·là finalment a la capella de Santa Àgata, a Barcelona, acollida pel MUHBA, i amb una magnífica interacció entre uns continguts rigorosos i la tecnologia: si bé no hi havia peces, sí que hi havia nombrosos elements digitals que entaulaven un diàleg excepcional. El resultat final és aquest catàleg de l'exposició, que inclou multitud de fotografies de gran qualitat i traduccions de tots els textos al castellà i a l'aranès a les pàgines finals (una bona pràctica de la Generalitat de Catalunya per promoure les llengües cooficials del Principat). A més, el catàleg ofereix una extensíssima bibliografia, de gran utilitat per a tot aquell qui estigui interessat en la història del *Corpus Christi*, especialment a Catalunya.

El llibre el podríem estructurar en tres parts, les tres parts indissociables de la festa, però sempre en relació amb la litúrgia: el culte, la professó i la societat. La gran virtut d'en Carles Freixes ha estat precisament aquesta: trobar els millors especialistes per abordar, en una obra coral i interdisciplinària, tots els aspectes de la festa del Corpus, una festa ciutadana que ha generat, al llarg de la seva història, una manera pròpia de celebrar i de celebrar-nos. El llibre posa de manifest la funció de capitalitat cultural —i festiva— que Barcelona va exercir durant la llarga edat mitjana i la seva cabdal influència en la festa del *Corpus Christi* arreu dels territoris de parla catalana. Oimés, la professó del Corpus va saber canalitzar la societat del seu temps per convertir-se en la seva representació social; podríem posar en dubte si encara avui conserva aquesta funció. La representació social del *Corpus Christi* —o de la festa en general, a Catalunya— ha format part intrínseca del *modus vivendi* del país. Només cal tenir en compte Pierre Vilar, que fa esment de la constant preocupació per les precedències en les

1. Carles FREIXES CODINA, *Casserras: escultors de gegants*, Solsona: Ajuntament de Solsona 2017; Carles FREIXES CODINA – Jan GRAU MARTÍ, *Gegants. Sis-cents anys de festa i tradició*, Sant Vicenç de Castellet: Farell Editors 2021.

processons de la Barcelona moderna. Aquest apartat és palès en tota l'obra, des de les representacions artístiques del Corpus fins a les perspectives futures de la festa. Aquest element social, transversal, es fa especialment evident en els articles de Jan Grau i Joan Ignasi Gómez, que dibuixen les realitats actuals de la festa del Corpus, descriuen com ha evolucionat i intenten desxifrar què ens ha quedat d'aquesta festa al segle XXI.

Tanmateix, per entendre la celebració del Corpus, cal discernir els dos elements crucials que la conformen. Per aquest motiu, la primera part del llibre reuneix els articles de Cèsar Favà i Eduardo Carrero, així com el d'Elisenda Almirall i Gaspar Muñiz, entorn de la dimensió cultural de la festa. Cèsar Favà, que ja es va doctorar amb una magnífica tesi dedicada a la iconografia del *Corpus Christi*, fa un repàs del culte al *Corpus Christi* en època medieval i, a través de les obres d'art que s'han conservat, sobretot en l'àmbit de la retaulística, analitza l'expansió d'aquesta festivitat. Eduardo Carrero, en canvi, plasma la litúrgia del Corpus en relació amb un espai festiu o litúrgic, bé sigui l'espai purament arquitectònic, dins el temple, o aquell espai efímer per on passa la processó. Finalment, Elisenda Almirall i Gaspar Muñiz reflexionen sobre un estigma que ha arrossegat la festa al llarg dels darrers decennis: la seva falsa supressió pel Concili Vaticà II. Amb un llenguatge planer i alhora rigorós, els dos autors repassen les dècades centrals del segle XX tot cercant l'argument que va fer que la festa del Corpus quedés reclosa dins els temples. És un article essencial per desmuntar la idea, socialment generalitzada, que el XXI Concili Ecumènic va eliminar les processons de Corpus.

El segon bloc d'aquest llibre coordinat per Carles Freixes està dedicat a la festa al carrer, a les processons, enteses com un element parateatral que la societat organitzava per rendir culte al Santíssim Sagrament en la Custòdia. Per això, en aquest apartat, es recullen els articles de Raül Sanchis, Daniel Vilarrúbias i Maria Garganté, que aborden, des dels seus interessos de recerca, l'evolució de la performativitat de la processó de Corpus. Raül Sanchis apunta certs aspectes generals de la dimensió escènica del Corpus, seguint el fil conductor de la seva tesi doctoral (i la línia d'investigació del grup de recerca amb el qual col·labora). El seu estudi vincula aquella performativitat amb la societat medieval i moderna, amb el paper dels gremis i les corporacions, els entremesos i el recorregut per l'espai urbà a la Barcelona de l'Antic Règim. Per la seva banda, Daniel Vilarrúbias comparteix la idea de Sanchis, tot i que el punt de vista des del qual l'enfoca és diferent. Si Sanchis parteix d'una construcció de la festa des de la societat, Vilarrúbias (que també és doctor, amb una tesi dedicada al patrimoni festiu) l'analitza des d'una concepció més abstracta, una concepció de país, i la relaciona amb els grans fasts dels segles XIV-XVII. Aquest gran bloc el tanca Maria Garganté amb una anàlisi de les processons barroques des del simbolisme i l'aplicació de la doctrina del Concili de Trento. A més, s'hi inclou l'article d'Amadeu Carbó, que, si bé no s'integra directament en la línia dels tres anteriors, versa també sobre els elements performatius i escenogràfics del Corpus, però des d'una òptica concreta: la de la imatgeria festiva.

Per acabar, cal esmentar l'aportació del mateix Carles Freixes qui, com qualsevol coordinador d'una obra coral, escriu la introducció, tot fent un repàs als 700 anys de festa del Corpus a Catalunya. Sense voler-ho, justifica per què aquesta nova obra esdevé una pedra angular per a les investigacions sobre el Corpus. I ho és per diverses raons. La primera és perquè reconeix tot allò que fa referència al patrimoni festiu des de la seva essència més abstracta. Què és el patrimoni sinó un llegat del passat al futur, preservat pel present? Així doncs, la publicació *Corpus. 700 anys de festa a Catalunya* és el present; tanca la celebració actual d'una festa cabdal per entendre'ns com a societat i ho fa a l'estil del passat, amb una monografia. S'ha de tenir en compte que, tradicionalment, els historiadors i folkloristes més reputats del país dedicaven un llibre a la festa més important de Barcelona. Així ho feren Aureli Capmany, Joan Amades o Agustí Duran i Sanpere, i també altres estudiosos —alguns des del que ara en diem Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona— com Ramon Nonat Comas, Agustí Coy Cotonat o Alfons Damians, així com Mn. Josep Mas i Domènec, des de l'Arxiu de la Catedral. L'obra coordinada per Freixes s'entronca, doncs, amb aquest passat de generacions d'acadèmics que han reflexionat i han escrit sobre el Corpus de Barcelona. Ho fa amb un excels planter d'especialistes de totes les disciplines, alguns des de la universitat i l'acadèmia, i altres des del carrer. En Carles, des de les seves dues vessants, barreja el que semblava, en aquest país, com l'aigua i l'oli, i tot per fer un catàleg global del Corpus, una obra general i generalista. Falten qüestions, sí! I tant! No podia tractar-ho tot. I sobretot, perquè, com a bona pedra angular, *Corpus. 700 anys de festa a Catalunya* ha nascut com un clàssic: un punt de partida per a tothom que es vulgui apropar a la festa del Corpus a Barcelona, i a Catalunya.

Nil Rider Enrique